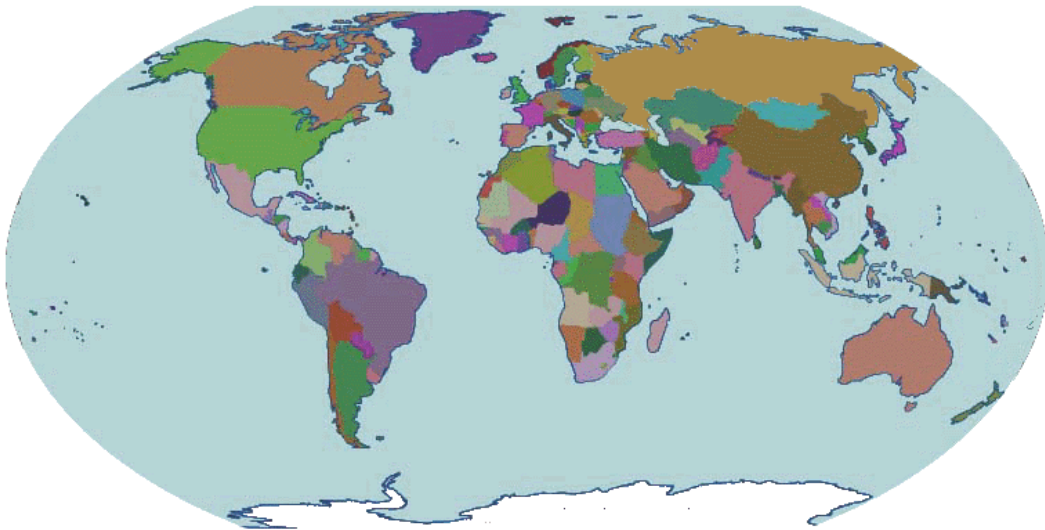

บทที่ 1

บทนำ

1. การเมืองการปกครองของสังคมโลก

ในปัจจุบันคำว่า “การเมือง” และ “การปกครอง” มักจะเป็นคำที่ใช้คู่กันเสมอ เพราะการเมือง หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับรัฐ การบริหารประเทศ การอำนวยความสะดวกหรือควบคุมการบริหารแผ่นดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 90) ซึ่งกล่าวได้ว่างานบริหารราชการแผ่นดินนั้นจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองทั้งสิ้น

แผนที่โลกแบ่งตามอาณาเขตทางการเมือง

แม้ว่าประเทศต่าง ๆ จะมีการปกครองหรือระบบการปกครองที่แตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วประเทศหนึ่ง ๆ นั้นประกอบด้วย

1. ประชากร (Habitants) ทุกประเทศจะต้องมีประชากรอาศัยอยู่ จะมากหรือน้อยนั้นไม่มีข้อกำหนด ประชากรของบางประเทศอาจจะมีมาก บางประเทศจะมีน้อยขึ้นอยู่กับว่านโยบายการควบคุมประชากรของรัฐบาลเป็นอย่างไร แต่ทั้งนี้ประเทศหนึ่ง ๆ นั้นควรมีประชากรจำนวนมากพอสมควรที่จะทำให้ประเทศดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งตนเอง

2. ดินแดน (Area) หมายถึงอาณาเขต (Territory) ของประเทศที่ประกอบด้วยพื้นดิน พื้นน้ำ และท้องฟ้าที่อยู่เหนือพื้นดินและพื้นน้ำ อาจจะเป็นเขตทะเลหรือมหาสมุทรก็ได้ รวมทั้งทะเลอันเป็นเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (The Exclusive Economic Zone) ด้วยทุกประเทศจะต้องมีดินแดนหรือพื้นที่เป็นของตนเองไม่มีการกำหนดว่าจะต้องเท่าใด เช่น ประเทศโมนาโก

(Monaco) มีพื้นที่เพียง 8 ตารางไมล์ พื้นที่ไม่ใช่ตัวบ่งชี้ว่าประเทศนั้นมีอำนาจมากน้อยเพียงใดด้วย

3. รัฐบาล (Government) จะหมายถึงคณะบุคคลที่ใช้อำนาจบริหารในการปกครองประเทศ ซึ่งจะมีหน้าที่โดยตรงในการจัดระเบียบภายในประเทศหรือนครรัฐนั้น ๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมให้เป็นไปตามกฎหมาย รัฐบาลของประเทศต่างๆ จะมีอุดมการณ์ในการปกครองประเทศและระบบรัฐบาลแตกต่างกันเช่นประเทศอังกฤษมีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐบาลในระบบรัฐสภา ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกามีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่นกัน แต่มีรัฐบาลปกครองในระบบประธานาธิบดี ส่วนประเทศจีนปกครองในระบอบที่มีรัฐบาลมาจากพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีอยู่พรรคเดียวในประเทศ

4. อธิปไตย (Sovereignty) คืออำนาจสูงสุดของรัฐที่ใช้บังคับบัญชาในเขตของรัฐเป็นองค์ประกอบของรัฐที่สำคัญที่สุดที่ทำให้รัฐสามารถดำเนินกิจการทั้งหลายได้อย่างเต็มที่ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐอื่นไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยอื่นในรูปของอาณานิคม, ดินแดนในอารักขา หรือดินแดนในอำนาจอธิปไตยอื่น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้นับเป็นการยากที่รัฐอธิปไตยทั้งหลายจะสามารถดำเนินการภายในและภายนอกประเทศได้อย่างอิสระโดยแท้จริง ทั้งนี้เพราะอาจถูกจำกัดโดยกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) หรือสนธิสัญญา (Treaty) ข้อตกลงระหว่างประเทศระหว่างรัฐอธิปไตยทั้งหลายที่ยอมให้ผูกพันตน (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2542: 75)

จะเห็นได้ว่าทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศขนาดใหญ่และขนาดเล็กก็ตามย่อมจะประกอบด้วยดินแดน ประชากร รัฐบาล และอธิปไตย การเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกันจะทำให้สังคมโลกมีสันติสุขมากขึ้น

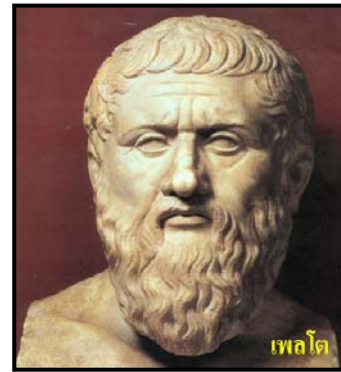
2. การปกครองแนวสังคมนิยม

มีผู้ให้ความหมายของสังคมนิยมไว้มากมาย เช่น สังคมนิยม หมายถึง การที่สังคม รับผิดชอบต่อสมาชิกของตนอย่างทั่วหน้า ด้วยการให้สวัสดิการขั้นมูลฐานต่าง ๆ เช่น การ รักษาพยาบาล การหาที่อยู่อาศัย การให้การศึกษา การช่วยเหลือผู้อื่นที่มีรายได้น้อย และผู้ ที่ไม่มีงานทำ นอกจากนี้ยังหมายถึง การที่กิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลและแต่ละกลุ่มจะต้อง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสังคมนิยม ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว และต้องอยู่ภายใต้ การควบคุมของสังคม สังคมในที่นี้ไม่จำเป็นต้องหมายถึงสังคมระดับรัฐหรือระดับ ประเทศ แก่อาจหมายถึงสังคมในระดับอื่น เช่น ระดับโลก ระดับท้องถิ่น ระดับกิจกรรม (เช่น สหกรณ์) หรือระดับชุมชน (Commune) เป็นต้น (ไมตรี อังภากรณ์, 2517: 173)

สังคมนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีนโยบายมุ่งสนับสนุนและปรารถนาที่จะให้ ชุมชน สังคม หรือส่วนรวมถือกรรมสิทธิ์ หรือควบคุมการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ สำคัญในการผลิต เช่น ทูบ ทรัพยากร ที่ดิน ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระจายผลประโยชน์เหล่านี้ออกไป อย่างกว้างขวางเพื่อประโยชน์ของประชาชนมั่งมั่ง (สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ, 2520: 88)

ลักษณะของสังคมนิยม

คำว่าสังคมนิยมนั้นไม่รู้ว่าใครเป็นผู้ริเริ่มใช้เป็นคน แรก ทั้งนี้เพราะสังคมนิยมมีหลายแบบ บางท่านกล่าวว่า สังคมนิยมมาจาก เรื่องอูโตมรัฐ (The Republic) ของ Plato เพราะได้กำหนดให้ผู้ปกครองไม่มีทรัพย์สินเป็นของ ตนเองและให้ทุกคนใช้ชีวิตร่วมกัน ถือว่าทรัพย์สินทั้งหมด เป็นของส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตามสังคมนิยมเป็นอุดมคติ ที่มีผู้ยอมรับกันมากทั้งในประเทศประชาธิปไตยและมีใช้ ประชาธิปไตย และลักษณะของสังคมนิยมนั้นจะมีลักษณะ

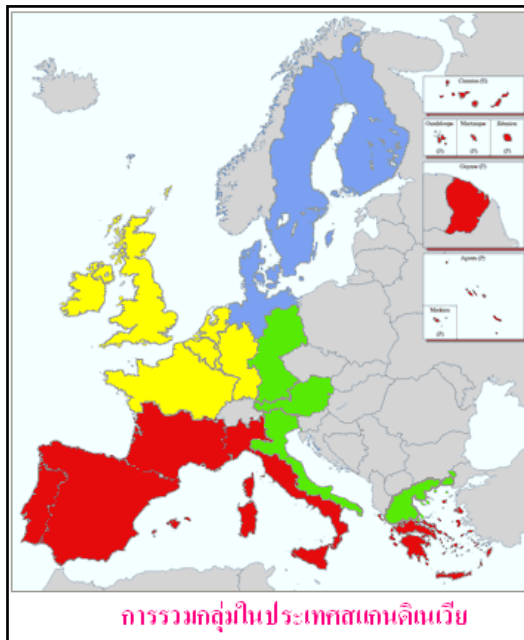

กว้าง ๆ คือ ลักษณะที่รัฐเป็นเจ้าของกิจกรรมผลิต รัฐให้สวัสดิภาพแก่ประชาชนโดย จัดระบบสวัสดิการ สองลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องมีทั้งคู่ อาจจะมีเพียงลักษณะเดียว ส่วน ลักษณะที่สามซึ่งเป็นแก่นของสังคมนิยม ได้แก่ ความหลุดพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ ลักษณะสำคัญดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. รัฐเป็นเจ้าของกิจการผลิต

สังคมนิยมยอมรับการผลิตแบบนายทุน คือการใช้เครื่องจักรช่วยเพิ่มผลผลิตว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการกระจายรายได้ ซึ่งเป็นผลจากการใช้แรงงานโดยเห็นว่าการไม่ยุติธรรมในการกระจายรายได้เกิดขึ้นก็เพราะการมีทรัพย์สินส่วนตัว หากสังคมไม่ปล่อยให้คนมีทรัพย์สินส่วนตัวแล้ว ปัญหาการกระจายรายได้จะไม่เกิดขึ้น หลักการสำคัญประการหนึ่งของสังคมนิยมจึงได้แก่การที่สังคมเป็นเจ้าของและควบคุมปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ วิธีที่จะทำให้ปัจจัยการผลิตมาเป็นของสังคมมี 2 แบบ ใหญ่ ๆ คือ แบบแรกได้แก่การโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐ ในประเทศคอมมิวนิสต์เจ้าของกิจการที่ถูกโอนมักไม่ได้รับค่าตอบแทนเพราะรัฐบาลถือว่า การผลิตเป็นของผู้ใช้แรงงาน เจ้าของกิจการเป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตขูดรีดผู้ใช้แรงงาน จึงไม่ควรได้รับค่าตอบแทน ส่วนในประเทศที่มีโซคอมมิวนิสต์มักมีการจ่ายค่าตอบแทนตามสมควร

อีกแบบหนึ่งสังคมนิยมใช้วิธีการของประเทศแถบสแกนดิเนเวีย คือ ใช้ระบบสหกรณ์ อันได้แก่กิจการที่มีกลุ่มคนร่วมกันเป็นเจ้าของ โดยทำงานร่วมกันและแบ่งปันผลผลิตกันในหมู่สมาชิก ซึ่งมักตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดำเนินกิจการ ทำให้บริโภคสินค้าได้ในราคาถูกลง การที่สหกรณ์เกิดขึ้นเช่นนี้ก็เพราะมีปัญหาในการโอนกิจการเป็นของรัฐ เพราะเมื่อกิจการเป็นของรัฐแล้วการดำเนินการก็เป็นไปโดยอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมักทำงานตามที่ได้รับมอบหมายมากกว่าจะมีความคิดริเริ่ม ไม่สนใจความต้องการของประชาชนและความเปลี่ยนแปลงของตลาด กิจการบางอย่างจึงเลวลงกว่าเมื่อเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ การ

สหกรณ์เป็นวิธีประนีประนอมระหว่างผลประโยชน์จากการรวมกลุ่ม และแรงจูงใจส่วนบุคคลที่ทำให้เกิดความขยันขันแข็งเพราะสมาชิกมีโอกาสได้รับผลประโยชน์มากขึ้นเมื่อกิจการเจริญ

ระบบสหกรณ์ใช้ได้กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนอุตสาหกรรมหนักและกิจการระดับชาติ เช่น การสาธารณสุขไปรษณีย์ การโอนกิจการเป็นของรัฐเป็นวิธีเหมาะสมกว่า กิจการสำคัญ ๆ เช่น การผลิตอาวุธ การคมนาคมสื่อสารก็ใหญ่เกินกว่าจะใช้

วิธีการ สหกรณ์ เหตุผลอีกประการหนึ่งในการโอนกิจการเป็นของรัฐก็คือ เพื่อค้ำจุนเศรษฐกิจของรัฐเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำในกรณีเช่นนี้แม้พวกอนุรักษนิยมก็ยอมรับ เช่น การที่รัฐซื้อหุ้นกิจการที่จำเป็นแก่ประเทศ ซึ่งเป็นกิจการที่กำลังจะล้มละลาย เป็นต้น

ในปัจจุบันประเทศสังคมนิยมทั่วไปเห็นว่ากิจการสำคัญบางอย่างควรปล่อยให้ เป็นของเอกชนดีกว่า เช่น เกษตรกรรมหัตถกรรม อุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง การค้าภายในประเทศ เป็นต้น

2. รัฐให้สวัสดิภาพแก่ประชาชนโดยการจัดรัฐสวัสดิการ

ลัทธินายทุนถือว่าทรัพย์สินส่วนตัวเป็นรางวัลอันเกิดจากการผลิตได้สัมฤทธิ์ผล คนรวยซึ่งได้แก่ผู้ประสบความสำเร็จในการผลิตจึงควรได้รับความยกย่องมาก สังคมแบบนี้จึงไม่ค่อยสนใจคนจน และถือว่าคนจนคือผู้ที่ขาดความสามารถ สังคมนิยมโจมตีการไม่เหลียวแลคนจนและผู้ทุกข์ยากของระบบนายทุน แต่สังคมนิยมบางระบบก็เห็นว่า การโอนกิจการทั้งหมดเป็น กิจการของรัฐก็เป็นอันตรายพอ ๆ กับที่ปล่อยให้อยู่ในมือคนเพียงสองสามคน

การกระจายความมั่งคั่งอีกวิธีหนึ่ง คือการจัดสวัสดิการสังคมโดยวิธีเก็บภาษีเงินได้ ภาษี มรดก รางวัลต่าง ๆ ในอัตราสูงเพื่อนำมาใช้จ่ายในการให้การศึกษา บริการด้าน สาธารณสุข ช่วยคนตกงาน คนกลุ่มน้อย คนชรา และสตรี เป็นต้น ระบบนี้มีได้มุ่งจะให้เกิด ความเท่าเทียมกัน แต่มุ่งทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนแคบเข้า

นักสังคมนิยมส่วนมาก ยอมรับความแตกต่างทางฐานะเช่นนี้เพราะถือว่าคนเรา ฉลาดและขยันขันแข็งไม่เท่ากัน คนขยันจึงควรได้รับรางวัลในส่วนที่เขาขยันและสามารถเป็น พิเศษ ในสังคมนี้อาจร่ำรวยได้ แต่ไม่มีคนที่จนมาก ๆ

การโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐ และการจัดรัฐสวัสดิการนั้นไม่จำเป็นต้องมี ควบคู่กันเสมอไป รัฐอาจโอนกิจการผลิตเป็นของรัฐโดยไม่จัดสวัสดิการและรัฐสวัสดิการอาจ ไม่เป็นสังคมนิยมทางเศรษฐกิจคือไม่โอนกิจการผลิตเป็นของรัฐก็ได้

3. จุดมุ่งหมายของสังคมนิยม

เรื่องที่น่าจะเป็นแก่นของสังคมนิยมได้แก่ จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายของสังคมนิยมได้แก่การทำให้คนหลุดพ้นจากการเป็นทาสวัตถุซึ่งพันธามนุษย์มาตั้งแต่โบราณ สังคมนิยมฝันถึงสภาวะเมื่อผลผลิตของสังคมเพิ่มขึ้นจนเพียงพอสำหรับทุกคน การเปลี่ยนความ ประพฤติ ทัศนคติ และความเชื่อของมนุษย์จะทำให้เข้าถึงสภาวะดังกล่าวได้

การต่อสู้ในสมัยโบราณ

สังคมนิยมคิดว่าในสมัยโบราณ ความลำบากยากเข็ญทำให้มนุษย์ต้องแข่งขันกัน จึงต้องปฏิบัติต่อกันอย่างป่าเถื่อนเพื่อเอาตัวรอด การขัดแย้งกันทำให้คนไม่อาจพัฒนาลักษณะที่สูงส่งของตนขึ้นได้ ส่วนในปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าจนกระทั่งสามารถผลิตสิ่งที่ต้องการขึ้นพื้นฐานได้อย่างพอเพียง คนจึงสามารถสร้างสังคมใหม่ซึ่งมีคุณค่าและความประพฤติอย่างใหม่ การแข่งขันซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแต่ทำลายมนุษย์จำสำคัญน้อยกว่าการร่วมมือกัน การร่วมมือกันจะทำให้ผลผลิตยิ่งเพิ่มขึ้นทำให้ชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น เมื่อสภาวะทางวัตถุดีขึ้นความแตกต่างกันของคนในแง่วัตถุจะลดลง การเอาทรัพย์สินเป็นเครื่องวัดค่าของคนโดยที่มีบางคนรวยมาก บางคนจนมากจะหมดไป สังคมใหม่ซึ่งทุกคนเท่าเทียมกันจะเกิดขึ้น ความแตกต่างทางชนชั้นจะหมดไป ความวุ่นวายในสังคมก็จะมี สังคมจึงสงบและเป็นสุข พวกสังคมนิยมโดยทั่วไปเชื่อว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองก็คือความสัมพันธ์ทางวัตถุ เมื่อกำจัดความยากลำบากทางวัตถุได้ สังคมและการเมืองก็จะดีขึ้นได้เอง

จุดมุ่งหมายของสังคมนิยม คือความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจหรือเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเสียก่อน เพราะเงินเป็นที่มาของอำนาจทางการเมือง ถ้าไม่มีความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจก็ไม่มี ความเท่าเทียมกันทางการเมือง สังคมนิยมลดความแตกต่างทางวัตถุระหว่างบุคคลลงจึงทำให้เกิดประชาธิปไตยทางการเมือง จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ไม่มีในอุดมคติแบบฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์ แม้จะมีการพูดถึงอยู่บ้าง แต่ในทางปฏิบัติจริงก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงชนชั้นปกครองเท่านั้น ความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างที่สังคมนิยมต้องการมิได้เกิดขึ้นเลยในการปกครองสองแบบนี้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2538: 203 – 207)

3. รูปแบบของสังคมนิยม

ระบบสังคมนิยมที่มีบางประเทศนำมาเป็นรูปแบบในการปกครองประเทศนั้น จะเป็นระบบเศรษฐกิจของประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบสังคมนิยมด้วย ระบบสังคมนิยมโดยทั่วไปที่สำคัญมีอยู่ 3 ประเภท คือ

- สังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวอุดมคติ
- สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์
- สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย

สังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวอุดมคติ

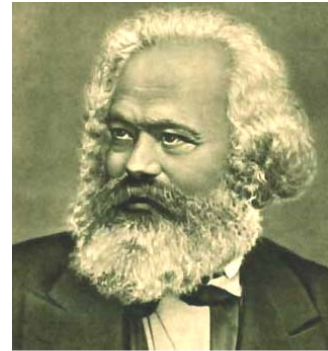
Kibbutz Dan บริเวณ Qiryat Shemona, Upper Galilee ประเทศอิสราเอล

ลักษณะของสังคมนิยมนี้จะหมายถึงระบบสังคมและเศรษฐกิจที่เป็นไปตามจินตนาการ บางครั้งก็จะเป็นชุมชนทางเศรษฐกิจ หรือแม้แต่บางครั้งมักจะหมายถึงชุมชน เล็ก ๆ ซึ่งอาจจะเรียกว่า คิบบูทซ์ (Kibbutz)* หรือหมู่บ้านสหกรณ์ เป็นการจัดชุมชนแบบรวมกลุ่มของหมู่บ้านในอิสราเอล โดยตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขความบกพร่องต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมและให้มีการช่วยเหลือร่วมกันในการหาเลี้ยงชีพ แบ่งปันประโยชน์กัน ไม่กดขี่ข่มเหงระหว่างสมาชิก มีการแบ่งปันประโยชน์ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและยุติธรรม ฉะนั้นรูปแบบของสังคมนิยมสมบูรณ์แบบตามแนวนี้จึงมีลักษณะ ดังนี้

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ชุมชนขนาดเล็ก	<ol style="list-style-type: none"> ทรัพย์สินที่สำคัญเป็นของส่วนรวม ทำงานร่วมกัน แบ่งปันประโยชน์ระหว่างกันด้วยความ เป็นธรรม 	<ol style="list-style-type: none"> ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน (Equity) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครอง (Participation)

สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์

เป็นแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) ซึ่งเขามองระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นั้นมีการเอาเปรียบและผูกขาดโดยที่ร่ำรวยหรือนายทุน จนทำให้บุคคลที่ใช้แรงงานหรือชนชั้นกรรมาชีพได้รับความ เดือดร้อน และขาดอำนาจในการปกครอง และเป็นเจ้าของ ควบคุมการผลิตทั้งหมดเพื่อจัดหรือกำจัดการกดขี่หรือการเอก ไรต์เอาเปรียบจากระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีนายทุนเป็นผู้ที่ มีอำนาจ สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้

Karl Marx 1818-1883

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ประเทศหรือรัฐ	<ol style="list-style-type: none"> เผด็จการโดยชนชั้นแรงงานมีเพียง ชนชั้นเดียว ในการปฏิบัติให้พรรคคอมมิวนิสต์ ผูกขาดอำนาจในการปกครอง ประเทศแต่เพียงพรรคเดียวและ เป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในประเทศ ตลอดไป 	<ol style="list-style-type: none"> ชนชั้นแรงงานเป็นเจ้าของและ ควบคุมการผลิตทั้งสิ้น ในทางปฏิบัติให้พรรค คอมมิวนิสต์ทำหน้าที่แทน ชนชั้นแรงงาน

สังคมนิยมแบบประชาธิปไตย เป็นระบบเศรษฐกิจที่ต่อต้านความบงการของระบบ ทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดช่องว่างในเรื่องรายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนและ ความเป็นอยู่ที่ดีของชนชั้นแรงงาน ฉะนั้นสังคมนิยมแบบประชาธิปไตยจึงพยายาม สร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพโดยตระหนักถึงเสรีภาพของบุคคล (Individual Freedom) ในการประกอบกิจการต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามเสรีภาพของบุคคลต้องอยู่ในขอบเขตที่ เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดสวัสดิการและความเป็นธรรมแก่ส่วนรวม ซึ่งกระทำได้ด้วยการให้ รัฐบาล

เข้ามาดำเนินด้วยตนเองในกิจกรรมเศรษฐกิจที่สำคัญและกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือเสรีภาพของบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม ฉะนั้นรัฐบาลจึงจะต้องมีบทบาทสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและดำรงไว้ซึ่งเสรีภาพของบุคคล ตลอดจนการลดช่องว่างทางอำนาจและบทบาทของประชาชนที่มีฐานะดี เพื่อเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ฉะนั้นความสำคัญของสังคมนิยมแบบนี้จึงไม่ใช่การทำลายเสรีภาพของประชาชนผู้ร่ำรวยในการประกอบการทางเศรษฐกิจ แต่จะเป็นการสร้างกรอบให้บุคคลเหล่านั้นมีเสรีภาพได้อย่างถูกต้องและเพื่อความเป็นธรรมต่อประชาชนส่วนรวมโดยทั่วกัน

เอกสารเผยแพร่ของกลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตย

รูปแบบของสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย มีลักษณะดังนี้

ชุมชน	ระบบการเมืองการปกครอง	ระบบเศรษฐกิจ
ประเทศ หรือรัฐ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ประชาชนมีอำนาจในการปกครองตนเอง ไม่มีการผูกขาดโดยพรรคใดพรรคหนึ่ง 2. ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันตลอด 3. ประชาชนสามารถเปลี่ยนรัฐบาลได้ตามความต้องการแต่ต้องอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เอกชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ 2. ผู้มีรายได้มากต้องเสียภาษีมากเพราะเป็นการรับภาระตามความสามารถ 3. รัฐบาลเข้าวางแผนและประกอบการทางเศรษฐกิจด้วยการโอนกิจการทางเศรษฐกิจที่สำคัญเป็นของรัฐ 4. รัฐบาลให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนเพื่อจัดความไม่เป็นธรรมและรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม

ในปัจจุบันมีประเทศต่าง ๆ ที่ใช้นโยบายของสังคมนิยมมาดำเนินการมากน้อยแตกต่างกันไป แล้วแต่ระบบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งการจัดการศึกษาและภาวะสังคม หากจะระบุกันให้แน่ชัดแล้ว คำว่าสังคมนิยมนั้นใช้กับประเทศที่มีการปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมี 9 ประเทศในยุโรปตะวันออก คือ อัลบาเนีย บัลแกเรีย สาธารณรัฐเชค สโลวาเนีย เยอรมันตะวันออก (ก่อนที่จะรวมตัวกันกับเยอรมันตะวันตก ในปี ค.ศ. 1990) อังการี โปแลนด์ รุมาเนีย สหภาพโซเวียต (ก่อนมีการล่มสลายแตกออกเป็นเค็จจักรภพ 15 ประเทศ ในปี ค.ศ. 1991) และยูโกสลาเวีย และอีก 7 ประเทศในแถบเอเชีย คือ สาธารณประชาชนจีน เกาหลีเหนือ สาธารณรัฐมองโกเลีย เวียดนามเหนือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา พม่า และไนลาตินอเมริกา อีก 1 ประเทศ คือ คิวบา ซึ่งประเทศเหล่านี้ถือกันว่าเป็นประเทศขั้นต่ำของสังคมนิยมที่คาร์ล มาร์ก ได้จำแนกความเจริญของสังคมนิยมไว้เรียกว่า สังคมนิยม (ทวิ หมิ่นนิกร, 2518: 2-3) ขั้นนี้สังคมนิยมอยู่ในช่องที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและแก้ไขเพื่อมุ่งสู่ทางที่ราบรื่น ลักษณะของระบบทุนนิยมยังไม่หมดสิ้นเชิง ด้วยขั้นที่สูงกว่านี้เรียกว่า คอมมิวนิสต์ เป็นขั้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการกระจายจ่ายปันสิ่งของเป็นไปตามความ

จำเป็น หาใช่ว่าเป็นไปตามการงานที่ทำที่ได้มาแต่ฝ่ายเดียวไม่ ในขั้นนี้ไม่มีการใช้เงิน ไม่มีกลไกของตลาด ลักษณะของระบบทุนนิยมไม่มีหลงเหลืออยู่ ไม่มีการบงการของรัฐ สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ไม่มีการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ทุกคนอยู่ร่วมกันภายใต้เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ (Liberty Equity and Fraternity)

ในปัจจุบันรูปแบบสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์จะมีอิทธิพลต่อหลายๆ ประเทศและที่สำคัญมี 4 แบบ คือ

1. **สังคมนิยมแบบโซเวียต** มีโซเวียตเป็นผู้นำ ผู้ติดตามสำคัญได้แก่บัลแกเรีย เยอรมันตะวันออก (เมื่อก่อน) และมองโกเลีย กลุ่มประเทศเหล่านี้เชื่อในหลักการใหญ่ๆ ของมาร์กซิสต์-เลนิน* คือการยึดทรัพย์สินส่วนตัวมาเป็นของรัฐ การที่รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต การรวมศูนย์อำนาจปกครองประเทศไว้ที่พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสายการบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด ในด้านนโยบายต่างประเทศเชื่อในแนวทางของการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศที่ต่างลัทธิ แนวทางนี้เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้นมิใช่จุดหมายปลายทาง จุดมุ่งหมายที่แท้จริงคือการที่คอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุด แต่ไม่ได้หมายความว่าชนชั้นกรรมาชีพจะมีอำนาจ

* อุดมการณ์มาร์กซิสต์เป็นเพียงแนวความคิดเท่านั้น ส่วนอุดมการณ์เลนินคือการกระทำซึ่งปฏิบัติไปโดยมีพื้นฐานมาจากอุดมการณ์มาร์กซิสต์ที่ว่าชนชั้นกรรมาชีพจะทำการปฏิวัติล้มล้างสังคมนายทุน ซึ่งจะต้องอาศัยแรงงานจากพวกชาวนาด้วย พวกกรรมาชีพเป็นผู้นำการปฏิบัติ ชาวนาเป็นผู้ตาม แต่อุดมการณ์เลนินต่างจากมาร์กซิสต์คือ การปฏิบัติของชนชั้นกรรมาชีพจะสำเร็จได้ด้วยการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นชนชั้นปัญญาชนของประเทศ เพราะถ้าปล่อยให้ผู้ใช้แรงงานร่วมมือกันเองก็จะล่าช้าเกินไป และเป็นการกระทำที่ขาดสายการบังคับบัญชาที่เคร่งครัดจับไว้ผิดวิสัยของขบวนการปฏิวัติที่แท้จริง แนวความคิดของเลนินได้ก่อให้เกิดผลสำเร็จในทางปฏิบัติ และช่วยให้ลัทธิคอมมิวนิสต์มีอำนาจในหลายประเทศตามไปด้วย (ตามความเชื่อของมาร์ล มาร์กซ์) ในทางปฏิบัติกรรมาชีพก็ยังคงเป็นกรรมาชีพต่อไปแต่มีสภาพเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิมผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงคือสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ระดับผู้นำนั่นเอง

ข้อเสียของระบบนี้คือ เมื่อมีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือระบบราชการ ซึ่งใช้คนเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความยืดเยื้อ ล่าช้า อีกทั้งมีการฉ้อราษฎร์บังหลวงในทุกระดับ (แม้จะไม่มากเท่ากับในประเทศทุนนิยม เพราะประชาชนมีรายได้ไม่มากเท่า) ความยืดเยื้อล่าช้านี้ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะโซเวียตเชื่อว่าการแก้ไขเพื่อให้เกิดความคล่องตัว หรือมีเสรีภาพทางการเมืองและสังคม จะเป็นการลดอิทธิพลและบทบาทของพรรคคอมมิวนิสต์ไปในตัว ฉะนั้นโซเวียตจะไม่ยอมให้มีการปฏิวัติในระบบการ

บริหารงานหรือระบบเศรษฐกิจภายในประเทศของตน หรือในยุโรปตะวันออกเกินความจำเป็น โดยเด็ดขาด

2. สังคมนิยมแบบจีน หรือ (Maoism) จีนเชื่อว่าในหลักการใหญ่ๆ ของมาร์กซิมส์ – เลนินเหมือนโซเวียต และได้มีนโยบายปฏิบัติคล้ายคลึงกัน คือมีการรวมศูนย์อำนาจการปกครองประเทศไว้ที่พรรคคอมมิวนิสต์ รัฐทำการผูกขาดเครื่องมือการผลิต ฯลฯ แต่หลังจากจีนแตกแยกกับโซเวียตในทศวรรษ 1960 แล้ว จีนได้แสดงความเป็นสังคมนิยมแบบเฉพาะของตนอย่างเด่นชัดขึ้น ได้แก่การรักษาเอกลักษณ์และความเป็นชาตินิยมแบบจีนอย่างเคร่งครัดโดยไม่ยอมให้ความคิดหรือแบบแผนอื่นใดมาผสม อีกสิ่งหนึ่งซึ่งแตกต่างจากโซเวียตอันเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งกันคือ จีนยังคงช่วยเหลือขบวนการปลดแอกแห่งชาติในประเทศต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแนวทางให้ทั้งโลกพ้นจากภัยของจักรวรรดินิยม ฉะนั้น

จีนจึงประณามโซเวียตว่าเป็นพวกลัทธิแก่ เมื่อโซเวียตยินยอมดำเนินตามแนวทางการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศต่างระบบ และนิยมคบหากับกลุ่มที่มีอำนาจเป็นรัฐบาล ไม่ว่าจะกลุ่มนั้นจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ยิ่งกว่านั้นจะให้การสนับสนุนขบวนการปลดแอกของผู้ถูกกดขี่ ส่วนจีนนั้นมองเห็นคุณค่าของสงครามปลดแอกอย่างยิ่ง เพราะจีนเปลี่ยนมาเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1949 นั้น เพราะได้ทำสงครามปลดแอกจากญี่ปุ่นและรัฐบาลกลางของเจียงไคเช็ค แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือขบวนการปลดแอกต่าง ๆ นั้นจีนไม่ลือที่จะเน้นความสำคัญของวิธีการและอุดมการณ์แบบจีนแทรกซึมตามไปด้วย

3. สังคมนิยมแบบปฏิรูป มีมากมายหลายแบบ ตั้งแต่แบบคาสโตรในคิวบา ซึ่งนิยมการใช้ขบวนการกองโจรก่อการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ในลาตินอเมริกา ตลอดจนถึงสังคมนิยมแบบโฮจิมินห์ ซึ่งเชื่อในความเป็นอิสระแห่งนโยบายของตนทั้งในระดับภายในและภายนอกประเทศ ขณะเดียวกันก็มีศรัทธาในยุทธวิธีเอาชนะศัตรูด้วยการรบแบบกองโจร เพราะเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและงบประมาณ ตลอดจนขีดความสามารถทางกำลังทหารของตน ปัจจุบันนี้สังคมนิยมแบบปฏิรูปที่สำคัญได้แก่

ก. สังคมนิยมแบบยุโรปตะวันออก ได้แก่การที่ยุโรปตะวันออกทุกประเทศต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศของตนตามวิถีทางและกลไกแบบสังคมนิยม

โดยไม่จำเป็นต้องเอามาจากลัทธิมาร์กซิสม์ หรือเลนิน หรือสตาลิน แต่เป็นวิธีการที่รัฐจะสร้างความเสมอภาคให้แก่ชนส่วนใหญ่ในประเทศของตน เช่นมีการปฏิรูปที่ดินเพื่อความเป็นธรรมแต่ที่ดินทุกแปลงไม่จำเป็นต้องตกเป็นของรัฐทั้งหมด ในด้านนโยบายการผลิตรัฐยังคงควบคุมนโยบายส่วนกลางในการผลิต ฉะนั้นจึงเกิดการปฏิรูปขึ้นในบางประเทศเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจ ภายในประเทศ เช่นในยูโกสลาเวีย เชโกสโลวาเกีย บัลแกเรีย ฮังการี เยอรมันตะวันออกแต่ในบางประเทศก็ถูกโซเวียตปราบเพราะกระทำเกินขั้นตอนของสังคมนิยมเกินกว่าโซเวียตจะรับได้ ระบบสังคมนิยมของยุโรปตะวันออกจึงเป็นระบบของตนเอง เป็นสังคมนิยมที่ปราศจากการบังคับบัญชาของโซเวียต และมีหลายประเทศได้ปฏิบัติเป็นผลสำเร็จ เช่น สาธารณเชค (ยูโก-สลาเวียเมื่อก่อน) รุมาเนีย และอัลบาเนีย

ข. สังคมนิยมคอมมิวนิสต์แบบยุโรปหรือยูโรคอมมิวนิสต์ ได้แก่แนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตก 3 พรรคใหญ่ ๆ คือ อิตาลี ฝรั่งเศส และ สเปน หลักการของยูโรคอมมิวนิสต์ซึ่งเพิ่มจะแพร่หลายภายในเวลาไม่กี่ปีมานี้เอง พอสรุปได้คือ ต้อง การมีวิถีทางสังคมนิยมของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องยอมรับแบบอย่างหรือประสบการณ์ของ โซเวียตเป็นเครื่องชี้นำ และไม่ต้องการจะเป็นกลุ่มการเมืองเดียวที่มีอำนาจในประเทศ ไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องมีเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ มีความเชื่อในการก้าวขึ้นสู่อำนาจตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย และยินดีจะเป็นแนวร่วมหรือรัฐบาลผสมร่วมกับพรรคที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ต้องการขจัดสภาพความไม่เป็นธรรมในสังคมนิยมรูปแบบ โดยที่ประชาชนไม่จำเป็นจะต้องมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเท่าเทียมกัน แต่ผู้ใช้แรงงานทุกคนจะต้องมีส่วนในกิจการที่ตนกระทำอยู่โดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย อันได้แก่การมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากปัจจัยการผลิตเท่าเทียมกันไม่ใช่เป็นการผูกขาดอยู่ในกำมือของนายทุนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการปกครองเพียง 2-3 คนที่เรียกตนเองว่าเป็นรัฐ ขณะเดียวกันผู้ใช้แรงงานก็จะได้รับสวัสดิการเหมาะสมแก่ภาวะการครองชีพในประเทศ และมีสิทธิหยุดงานเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากหัวหน้างาน

4. สังคมนิยมในประเทศด้อยพัฒนา ได้แก่สังคมนิยมที่ปฏิบัติกันในหมู่ประเทศอาหรับ เช่น อียิปต์ อัลจีเรีย ลิเบีย อิรัก ซีเรีย เยเมน และประเทศในแอฟริกาและเอเชียซึ่งเคยมีอดีตเป็นอาณานิคม เช่น แทนซาเนีย แซมเบีย เอธิโอเปีย มาดากัสการ์ มาลี แองโกลา โมซัมบิก พม่า ฯลฯ ประเทศเหล่านี้อาจกล่าวถึงอุดมการณ์มาร์กซิสม์ – เลนิน และอาจมองเห็นโซเวียตหรือจีนเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติก็ตาม แต่การเป็นสังคมนิยมของประเทศเหล่านี้เกิดจากประเทศเหล่านี้เคยตกเป็นอาณานิคมจึงมองเห็นว่าประเทศมหาอำนาจฝ่ายตะวันตกเป็นจักรวรรดินิยมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ฉะนั้นผู้นำของประเทศจึง

รังเกียจระบบเศรษฐกิจทุนนิยม เพราะเข้าใจว่าระบบนี้เป็นเครื่องมือของลัทธิจักรวรรดินิยม และสภาพเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้นไม่เอื้อต่อระบบทุนนิยม เช่น ขาดแคลนเงินทุน ขาดผู้ชำนาญทางการจัดการ ขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยี มีการยึดครองที่ดินไม่เป็นธรรม มีการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ฉะนั้นรัฐจึงเข้ามามีบทบาทบริหารกิจการต่าง ๆ ภายในประเทศ ระบบการปกครองภายในประเทศมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจเช่นเดียวกับระบบเศรษฐกิจ และผู้นำจะพัฒนาประเทศตามนโยบายของตน

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในประเทศสังคมต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศเอเชีย ซึ่งมีบางประเทศก็มีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และบางประเทศก็มีรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยม แต่พัฒนามาเป็นประเทศสาธารณรัฐ เนื้อหาสาระที่ปรากฏในตำราเล่มจะสะท้อนมุมมองซึ่งจะทำให้ทราบถึงประวัติการศึกษา ระบบการศึกษาว่าจะมีความเหมือน หรือแตกต่างไปจากประเทศที่เป็นประชาธิปไตยอย่างไรในกลุ่มประเทศเอเชียด้วยกัน

บรรณานุกรม

- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. **วิถีโลก**. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทเวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, 2542.
- ทวี หมี่นนิกร. **เศรษฐศาสตร์สังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ไมตรี อึ้งภากรณ์. **นาวาว่าด้วยลัทธิสังคมนิยม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทีชมเณศ, 2517.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2538.
- สมพงษ์ เกษมสิน และจรรยา สุภาพ. **ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ**.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2520.